

ΜΟΡΦΩΤΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Συνηθίζουν οί άνθρωποι νά βλέπουν τὰ Σχολεία ὡς τὰ κατ' ἐξοχήν Κέντρα Μορφώσεως καί διαπλάσεως τῶν ἀνθρώπων καί ἰδίως τῶν νέων. Ἡ ἄποψις εἶναι ὀρθή, διότι ἡ μόρφωσις εἶναι τὸ κατ' ἐξοχήν, τὸ κύριον ἔργον τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων πάσης βαθμίδος. Ὑπάρχουν Ἰδρύματα πρωτοπόρα, συνδεδεμένα μετ' ἐξορμήσεις τοῦ ἔθνους καί εἶναι κρίμα ὅτι δὲν ἔχομεν μία πλήρη ἔρευνάν των, ὅχι στενῶς ἐκπαιδευτικὴν ἀλλὰ γενικώτερον κοινωνιολογικήν. Ἀναφέρω μερικά πού ἀνήκουν εἰς τὴν ἱστορίαν καί δὲν ἀσχολοῦνται μετ' τὸ παρόν, ὅπως εἶναι ἡ Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων, ἡ Ἀκαδημία τῶν Κυδωνιῶν, ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Σχολὴ τῆς Σμύρνης, ἡ Ἐμπορικὴ καί Βιομηχανικὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὸ Σχολεῖον Δελμούζου τοῦ Βόλου, ἡ Ἀνωτέρα Σχολὴ Βιομηχανικῶν Σπουδῶν Ἀθηνῶν καί τόσα ἄλλα πρωτοπόρα ἔθνικα ἐκπαιδευτήρια, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία παραμένει ἀκόμη ἀτελής ἢ ἀγνωστος. Μόνον ἓνας ἐκπαιδευτικὸς ἱστορικὸς μετ' κοινωνιολογικὴν ἀντίληψιν καί μόρφωσιν θά ἦτο δυνατόν νά μᾶς ἐξηγήσῃ καί νά μᾶς ὑψώσῃ εἰς τὸ βαθύτερον νόημά των.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον τὰ Σχολεῖα παράγοντες τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους. Ὑπάρχουν παραπλευρῶς πρὸς αὐτὰ κοινωφελῆ Ἰδρύματα, Σύλλογοι, πού ἀνεδείχθησαν πρώτου μεγέθους πνευματικοὶ παράγοντες, ὅπως ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος «Παρνασσός», ἡ Ἐταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ (οὐσιαστικὰ Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον), ὁ Σύλλογος τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων κτλ. Ὅπως ἐπίσης ὑπάρχουν προσωπικότητες, αἱ ὁποῖαι ἀνεδείχθησαν εἰς τὸν ἐκδοτικὸν στίβον. Ὁ Κωνσταντινίδης, ὁ Φέξης, ὁ Δημητράκος, ὁ Μακρῆς καί ἰδίως ὁ τελευταῖος ἀποθανὼν Κ. Ἐλευθερουδάκης. Ὡς Διευθυντῆς τῆς Βιομηχανικῆς Σχολῆς εἶχον ζητήσει ἰδίως νά μελετηθῇ καί νά ἱστορηθῇ ἡ προσπάθεια τοῦ Γεωργίου Φέξης, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ πρωτοφανὲς φαινόμενον μετ' τὸ κολοσσαῖον ἐκδοτικὸν τοῦ ἔργου εἰς μίαν Ἑλλάδα τῶν 2.500.000 κατοίκων, τὴν περίφημον «Ψωροκώσταιναν», ἡ ὁποία ὁμοῦ βροδέως ἀλλ' ἀσφαλῶς παρεσκεύαζε μετὰ τὴν συμφορὰν τοῦ 1897 τὸ ἀνανεωτικὸν καί μεταρρυθμιστικὸν Κίνημα τοῦ 1909. Ὁ Γεώργιος Φέξης, πιστεύω, ὅτι ὑπέρβεν εἰς παραγῶν τῆς ἀνορθώσεως τοῦ ἔθνους.

Λυποῦμαι διότι δὲν εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νά γράψω διὰ τὸ θέμα αὐτό, νά τὸ ἐξάρω ὅσον τοῦ ἀξίζει καί νά τὸ ἐρμηνεύσω κοινωνιολογικά. Σήμερον ἀρκοῦμαι νά ἐπαναλάβω ὀλίγα λόγια μετὰ τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς ἐκλεκτοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μετ' ἔτιμα διὰ τῆς φιλίας του, τοῦ Κώστα Ἐλευθερουδάκη, τοῦ γνωστοῦ εἰς ὄλους τοὺς Ἕλληνας καί εἰς τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους τοῦ ἐξωτερικοῦ μετ' τὸ «Διεθνὲς Βιβλιοπωλεῖον» του καί τὸ μέγα ἐκδοτικὸν του ἔργον. Ὁ κόσμος τοῦ βιβλίου καί τῶν γραμμάτων πευθεῖ τὸν θάνατόν του καί ἔχει συνείδησιν τοῦ κενοῦ πού ἀφίνει.

Ὁ μέγας ἐκδοτικὸς Οἶκος του, ὁ ὁποῖος ἱδρύθη ἀπὸ ἡμίσεος καί πλέον αἰῶνος προσέφερον εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον ἐκλεκτὰς καί πολυτίμους ἐκδόσεις. Τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν του Λεξικὸν προηγηθὲν τῶν ἄλλων παρομοίας φύσεως, ὑπέρβεν ἓνας σταθμὸς εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν. Γεννηθεὶς τὸ 1877 εἰς Ἀθήνας, ὁ αἰμίμητος Ἐλευθερουδάκης εἶχε μεταβῆ εἰς ἠλικίαν δεκαεσσάρων ἐτῶν εἰς τὴν Ὀδησσὸν ὅπου προσεκλήθη ἀπὸ ἑναὶν θεῖον του. Εἰς τὴν ρωσικὴν αὐτὴν μεγαλοῦπολιν ὅπου ὠρίμαζε τότε ὁ Ἑλληνισμὸς ἐσπούδασε καί εἰς ἑλληνικὸν καί ρωσικὸν γυμνάσιον. Ἀποφοιτήσας τοῦ γυμνασίου συνέχισε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ρίγας διδάξας ἐπὶ τινα χρόνον καί εἰς

αυτό. Ἐπανελθὼν τὸ 1901 εἰς τὴν Ἑλλάδα ἱδρυσε τὸ ὁμώνυμον διεθνὲς βιβλιοπωλεῖον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καραγεώργη τῆς Σερβίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1910 συνεταιρισθεὶς μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Μπάρτ μετέφερε τὸ κατὰσθημα τοῦ ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται μέχρι σήμερον ἐπεκτείνας αὐτὸ εἰς μεγάλην ἐκδοτικὴν ἐπιχείρησιν. Ἀπὸ τὸ 1924 μετέτρεψε τὴν ἐκδοτικὴν ἐπιχείρησιν εἰς ἐκδοτικὴν ἀνώνυμον ἐταιρείαν μετὰ ἰδιοκτῆτου ἐργοστασίου Γραφικῶν Τεχνῶν.

Ἐπῆρξεν ὀγκώδης ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ Οἴκου Ἐλευθερουδάκη βιβλίων πάσης φύσεως τόσον λογοτεχνικῶν, ὅσον καὶ μορφωτικῶν σχολικῶν. Λέγεται ὅτι πλησιάζουν τὰ χίλια περίπου. Ἀξιολογώτερα ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ὑπῆρξαν τὸ δωδεκάτομον Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, ἡ ἐξάτομος «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» Κ. Παπαρρηγοπούλου με συμπλήρωμα καὶ προσθήκας Π. Καρολίδου, ἡ «Παγκόσμιος Ἱστορία» εἰς τρεῖς τόμους, ἡ δίτομος «Παγκόσμιος Γεωγραφία» καὶ σειρά ἐκ πενήτηκοντα δύο μικροτέρων ἔργων ἑλληνικῶν καὶ ξένων, ἐπιστημονικῶν, λογοτεχνικῶν κ.ἄ. Ἀλλὰ ὁ ἐπιχειρηματίας Ἐλευθερουδάκης, δὲν ἔπαυσε πρὸς στιγμήν νὰ εἶναι καὶ ὁ ἐκλεκτὸς πνευματικὸς ἄνθρωπος παρακολουθῶντας τὴν παγκόσμιον πνευματικὴν κίνησιν καὶ προσφέρων καὶ τὰ ἰδικὰ του πνευματικὰ φῶτα. Ὅ,τι ἰδίως διέκρινε τὸν ἀείμνηστον Κώσταν Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν ἰδεολογίαν ἐκείνου. Πλεῖστα ἄρθρα του ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κώστας Χωρικός ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ «Βῆμα» ἐπὶ διαφόρων πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ τουριστικῶν θεμάτων. Ὁ Ἐλευθερουδάκης ὑπῆρξε λάττης καὶ τοῦ περιηγητισμοῦ μετέχων εἰς διαφόρους περιηγητικὰς ἐξορμήσεις καὶ εἰς ὄρειβασίας. Ἐπῆρξε συμπαθέστατος εἰς τὴν κοινωνίαν διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν τρόπων του, τὴν πολυμάθειαν καὶ τὸ ἦθος του. Ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἐτῶν ἠσθένησε βαρῆως, χωρὶς ὁμως νὰ παύσῃ καὶ νὰ παρακολουθῇ τὴν παγκόσμιον πολιτικὴν, πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν.

Στρ. Κ. Παπαϊωάννου